

נושא השבוע: הליכה במקום סכנה

המקור בפרשה: קטונתי מכל החסדים (לב,יא), אל יעמוד אדם במקום סכנה, שבת ל"ב א'.

חסביג לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

מרן בעל שבט הלוי שליט"א

ברכת הגומל בהולך במקום סכנה

הנה בענין ברכת הגומל אצל חיילי הצבא, הנמצאים ר"ל חמיד במקום סכנה ומידי פעם יוצאים לחופשה לביהם, ע"מ כשיגמרו ימי החופשה ישבו לאותו מקום סכנה, ולפעמים נמצאים בחופשה ימים רבים, ונשאלתי אם בכל פעם שבאים לביהם יברכו הגומל או רק כשישובו הסכנה לגמרי. והנה אם הביתים הם עברו מצב של סכנה בפועל ע"י התקפות מחלים וכיו"ב שרצו לפגוע בנפשם ונצלו מהם, א"כ פשיטא שיברכו כשבאים לביהם ויברכו ויגמרו וימי יודע אם ישנה עוד, ופשיטא בדומן המקרה כבר היו חייבים בקרבן תורה ככה"ל. אבל אם לא היו במקום שהשטח והדרכים הם מסוכנים אבל לא היה סכנה בפועל, א"כ לכאן נפלין ברבונותא. דלדעת התוס' והרא"ש בכרכות (פ"ט סי' ג') מחייב בתורה רק אם היה בסכנה בפועל וניצלו חייהם, אבל לדעת הרמב"ן ודעימיה דכל הדרכים בחוקת סכנה, וגם מקום סכנה גורם אע"פ שלא היתה סכנה בפועל, וא"כ מ"כ שחיילים אלו שמקום שהם שם מוחזק למקום סכנה אבל לא עברו סכנה בפועל.

והנה מדויק לשון הטור א"ח סי' ר"ט, שכ' בטעם שיטת התוס' והרא"ש דלא מברכים על הא דכל הדרכים בחוקת סכנה, והוסף כי הטור דכ"ו הוא רק לענין תפלת הדרך, אבל לענין ברכת הגומל במקום תורה איתקן, והיינו דזה פשיטא לן דקרבן תורה אינו מביא כה"ל אלא א"כ אירע סכנה בפועל, א"כ הה"ד נידון דידן, ולדעת תוס' והרא"ש נגזאנו אשכנז הרמ"א ס"ל הכי לא שייך ברכת הגומל, ולדעת הר"י ושו"ע (והספרדים) פסק כהרמב"ן ודעימיה דמברכין גם על ידן דכל הדרכים בחוקת סכנה, ומכ"ש בנידון דידן.

איברא, משי"כ למעלה אינו ברור רק לדעת הטור דגם בארבע צדיקין להודות כיום ומברך, ומברכין רק כשבא סכנה של ממש לידם, אבל לפי המוסכם בפוסקים ד"י שצריכים להודות היינו אפי' לא נתנסו בשום סכנה בפועל, ולדעת דע"כ י"פ או ומברך שצריכים ועוללים מאד ליתר משאר דברים. וא"כ כיון דפסק בשו"ע סי' ר"ט ס"ט, והג"ד שצריכים להודות לאו דוקא, והוא הדין למי שנעשה לו נס כגון שנפל עליו כותל וכה"ג, א"כ הוא הדין בנידון דידן חייבים, ואע"פ שהשו"ע איירי דוקא במקרה שהיה נס ממש, ולא כשעבר חתרת קין נטוי ולא נפל עליו, כבר כ' בא"י דכיון דזה רק זמן קצר עד שבעבור לא נקרא שנעשה לו נס, אבל לולא זה גם בשאר דברים כעין קיר נטוי, היה נקרא נעשה לו נס כשנמשך זמן רב.

ואע"פ שבשו"ע ב"י מביא דעת ר"א דהג"ד דוקא, כבר כ' הפוסקים דעת הגאונים לנטות אחרי הממון, האם יברכו כל פעם שמגיעים ליבשה, או ממשית מוקף שוללים ורוצחים, אע"פ דלא קרה נס בפועל, הא גופא ניסא הוי דריצה לחיים, ולא פחות מנעונו ימים כל הזמן בים שקט ומברכין, כיון דעצם העברה בים נחשב נס.

והנה בחיילים יוא"ה המפליגים בים באופן קבוע, והדין פשוט בפוסקים ומ"ב סי' ר"ט דבין בים בין במדבר מברכים אפילו לא קרה שום סכנה, ונשאלתי אמיני יברכו חילים אלה ברכת הגומל, האם יברכו כל פעם שמגיעים ליבשה, או לביהם הפרטי דרך חופש, או דלא נקראו הגייעו למחוז פקעם רק שבו לביהם הפיטת כיון שחובתם ותנדיים להפליג שוב אחריים כמה ימים, והעירי ממה שכ' הפוסקים ומ"ב והוא מהא"ר, שהולכי ימים שעומדים במלך כמה ימים אין מברכין, כיון שלא גמרו את דרכם, והו"ל לא גמרו את שירותם, ולא נתקיים בהם ומוסרותיהם נתק.

הנה לבי נוטה יותר דמברכין ככה"ל כשיביתים שבו לביהם לחופשה לכמה ימים, ואע"פ שלא גמרו את שירותם, דוב שכ' המ"ב דאפילו באו לגמול כמה ימים דלא יברכו, זה דוקא דעת הא"ר, אבל דעת הגי"ת בדומן ממוקש לן יברכו. ואף לדעת הא"ר נראה, דזה דוקא במטרת נסיעה אחת מסוימת, ורק שביביתים מפסיקים קצת לעלות ליבשה ע"מ להמשיך ולגמור הנסיעה, אבל כספדים שנים אחרים שנים ושם מקום הלכנס וחימתם, וכי ש"כ ספסן לא יברך כל ימיו ושנותיו ברכת הגומל כיון שעדיין לא גמרו שירותו, ובודאי כיון ששירותו מתחלק לכמה פרטים, אינו כמו נסיעה אחת במטרה אחת.

ומאד מסתברים בזה דברי הגאון מאמר מרדכי סי' ר"ט ס"א, דמדמה אפילו מצאיות ההלכה של הא"ר להמבואר בשו"ע ס"ח, ומי שיש לו מחושו קבוע הבא מומן לומן צריך לברך הגומל, הרי דאע"פ שיוודע שיחזור עליו המחוש שוב, מברך על כל פעם, וה"ו כה"ג דאין כמה שצ"ע לחזור שוב לתפקיד ים סבה לפטור מן ההוראה על שעבר. ואע"פ שזה רק לשיטת המחבר בשו"ע ורמ"א חולק, היינו לענין איכות החולק, דלרמ"א בעינן מכה של חלל וכדו' אבל לא בומן הברכה.

וכן ש' להביא ראה ממנהג הספרדים לברך הגומל כשהולכים מעיר לעיר, אע"פ שיוודע דודאי יצאו עוד פעם אחרי ימי יו"ט, והאשכנזים אין חולקים בזה אלא רסחם הליכה בדרוכים לא נכלל בברכת חיוב הגומל של סכנה. ובמאמר מרדכי מכריע זמא כנוהגים לברך ברכת הגומל כל פעם, דלא כמציאתי כתוב שבא"ר, והנה גם אם לא ננקט כהמאמר מרדכי בהפסקה באמצע דרך ארוכה סתם, כיון שאורך הנסיעה של עכשיו עדין לא נסתיימה, מ"מ באלו המשטרות בים, מסתבר שנתנית חופש להם הוא גמר פרק חלקי של שירותם לא של נסיעה מיוחדת, ומה שחותרים חותרים לשירותם ועבודתם.

אמנם זה דוקא כשחוזרים לומן מה לביהם, אבל ודאי אם באמצע נסיעה ארוכה לחו"ל מפסיקים קצת ויוודים לאיזה נמל, ושוב מושכים בנסיעה להגיע למקום היעד, בזה נפולים במלגות פוסקים הגי'ל, וקשה לחייב ברכת הגומל עכ"פ בשם ומלכות.

והנה במכונות הנוסעות בדרך נופעה מכונת הראשונה ע"י מחבלים ר"ל או מזריקת אבנים, או יושבי מכונות אחרות צריכות לברך אע"פ שהיו צפופים זה לזה. ואומר בקיצור, דאם דרכים אלה הם דרכים רגילים לא מסוכנים מיוחדים שדרכינו שלא לברך עליהם, ולמכונות אחרות לא היתה בהם שום פגיעה, א"כ פשיטא דלא יברכו. אבל אם אירע זה בשטח מוחזק לסכנה ועלול לכולם שיקרה כזה, כבר תבתי ומלשונות הפוסקים יראה ובלא"ה צריך לברך כשיגיע למקום חופש ומנוחה, ומכ"ש כשיאירע מקרה כזה.

(שבט הלוי ח"ט סי' מ"ה)

בחילוקים שבין מעשה הקב"ה לבין מעשה שטן

הרה"ג מרדכי קרליבך

כתוב ביונה ה' השיל רוח גדולה אל הים ויהי סער גדול בים והאניה חשבה להשבר.

המהרש"א כשכתב [דף לב]. הקשה בזה, והנה איתא בסוגיא שם, דשמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה גוי נשלא עבר במעבורת על הנהר אלא יחד עם נכרין, אמר שטנא בברי אומות לא שליט, וקשה ממעשה דיונה שהאניה חשבה להשבר מחמת יונה, אף שהיו שם ב' אומות, וכתב ליישב וז"ל, קושטא היא דלא הוה שליט אלא ביונה, ולא חשבה האניה להשבר מאל מחמת יונה, וכדי שיטילוהו לים כמוזכר בקרא. ודבריו צ"ע, דא"כ למה אמר יונה שאינו והטילוהו אל הים, ולמה לא יסאר על האניה באופן שע"כ לא ישלט בו שטן, ויש לומר דישב האניה לא האמניו בזה יונגם רב פליג אשמואל, והם היו מטילין אותו לים. ויעיין בחיד"א מ"ש"כ.

ולעניתינו אינו מבין כלל קושית האחרונים, כי לעניתינו פשוט הוא שיש ענינים אשר באים מצד השטן, ויש ענינים אשר באים מן הקב"ה, וכל סוגיא דשבת שם שייך להן מילתא שהאניה חשבה להשבר מחמת יונה, והתם נתן דעל ג' עבודות נשים מתות בשעת לידתן, ומפורש בירושלמי שבת [פ"ב ה"ן] דהוא לפי שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, וכ"ה בתנחומא [פרשת יונגם סי' א'], ועל זה אמרו שם דשטנא בבי אומות אינו שולט.

ומקור לענין מעשה שטן אף לעשות דברים שבלא בדרך הטבע, האיריני דרברי רש"י בפרשת כי תשא [פ"ב פ"ה] על העגל, דכתיב וירא אהרן, וזה לשון רש"י, שהיה בו רוח חיים, שנאמר מבנית שור אוכל עשב, וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי, הרי דמציעו בזה דבר מחושב, ומלבד מה שהשטן מפתה ומכשיל את האדם, הרי שיש לו כביכול ממשלה ובה לעשות ניסים כדי להכשיל את האדם.

אכן כל מעשה דיונה היה בהשגחה פרטית וניסים גלויים מאת הבורא על מעשיו של יונה, כמו שמפורש כן בתנחומא פרשת חרות לוי' סי' ר"ב ז"ל, ויונה א"ל הקב"ה קום לך אל ינונה העיר הגדולה וכו', ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה' וירד יפו, לסוף הראהו בים כל אותן הצרות ובלעו הדג ויקרא אל ה' וירד יפו, ולבסוף נמרט שער ארשו ונקנו מן אותו חום והיה לו במעי הדגה ואח"כ הלך שלא בטובתו, עכ"ל.

שהוא מקרא מפורש שם, ה' השיל רוח גדולה אל הים, הרי שהיה זה מעשה השטן, וכיוצא בזה, הרי מפורש ברש"י בפרשת וירא [פי"ט פכ"ד] על הכתוב ה' המטיר על סדום, שכל מקום שנאמר וכו', הוא ובית דינו.

כספר יוסף דעת להגר"י לוס [ס' נ] מובא מהש"ס קרישא בעל החפץ החיים, שהח"ח רצה לעלות לארץ ישראל ואירעו עיכובים הרבה, ואמר הח"ח שהוא סימן מן השמים שמעכבים אותו לבל יעלה לארץ ישראל, ונשאר בחו"ל, ומאריך מנשה שהיה כשהיה באמצע עבודת הדפסת הספר משנה ברורה, ומת בנו הג"ר אברהם ועוד עיכובים, הגיב הח"ח שמעשה שטן הוא זה ולעכב את עבודת הספר משנה ברורה, וצריך להלחם בו.

ושמתיי בשם הגרי"מ סלמן שכשנשאל הח"ח על פשר ב' הכרעות אלו, [שהא' החשיב לסימן מן השמים, והשניה למעשה שטן], השיב, דפעמים הקב"ה מסתכן מה ראוי לו לעשות, א"כ סימניה אלו נפלתיים לפני עשיית המצוה, ולכן כשהיה מהתהלך לעלות לא"י, היה עדיין לפני עשיית המצוה, ובהו"ל שהוא סימן השמים, אך התקלות שאירעו בעת הדפסת המ"ב היו באמצע המצוה, וזה ע"כ אינו סימן מהשמים אלא מעשה שטן.

[האמנם יודע שלא הרפה הח"ח ממחשבתו לעלות לא"י, ובזקנותו המופלגת היה מתחנן לסביבו ואומר 'נעמט מיר קיין ארץ ישראל' (קחוני לא"י), ובספר מאיר עיני ישראל (ח"ד ע' 508) מובא שא' טען בפני הח"ח כי מן השמים אין חפצים שיעלה לא"י, והשיב לו הח"ח שלא ימחל לו לעולם, וכן ראינו מובא שהח"ח חשב כשהיה שהוא מעשה שטן לעכבו, אך אחר כל העיכובים כתב במכתב (ו' שבט תרצ"ג) שמן השמים עייכבהו].

והנה בליקוט שמואל [ב' רמז קמ"ג] על הכתוב ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן [לצוות לדוד שהוא לא יבנה את הבית], רב חנינא אמר, אמר הקב"ה לנתן הנביא, נתן, האיש הזה שאני משלחך אצלו מהיר הוא במלאכתו, וקשה עד שלא ישכרו פועלים לך ואמרו לו לא אתה תבנה לי בית, שלא ידעו לו עלי תרעומת, ע"כ, ובפשוטו נראה דמהירות זו לא היתה אלא כדי שלא יפסיד דוד את מעותיו.

הלא למשיג הדברים נפלאים, שהרי הקב"ה נותן לו לאדם סימנים לפני תחילת עסק התעורר דוקא, וזוהו שאמרו לו הקב"ה לנתן הנביא, שיקדים לך לודד לפני שיתחיל כבר בעבודת המקדש ושכרו פועלים, [ואמנם היך במדרש מבואר שהטעם הוא 'שלא ידעו לו עלי תרעומת', ויש ליישב דזה גופא שכבר שכרו פועלים חשב שכבר התחיל במצוה, ויהא לו תרעומת על מה שלא רמזתי לו עליו זה לפני התחלה המצוה].

בקובץ מאמרים להגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן [סי' י"ק ס"ח] הקשה, דהנה בגזירת המן לא מציעו שצולחה על דעתם של ישראל לצאת למלחמה נגד המן, ואך שהיו עוסקים ומתחזקים בתורה ותפילה, ואילו בגזירת אנטיוכוס והיוונים יצאו אנשים מעטים להלחם בצבא רב, ואם נימא דלא

דבר העורר

יעקב אבינו מוטדד לפני הפגישה עם אחיו עשו, בענווה מלאה הוא פונה להקב"ה ואומר קטונתי מכל החסדים ומכל האמת, לאחר שנות העמד והגייעה בתורה בבית שם ועבר, לאחר קיימו את מצוות אביו לצאת לדרך הארוכה לבנות את ביתו, לאחר ידיעתו הברורה כי הוא זה שיכה להקים את שנים עשר שבטי ישראל, עדיין מרגיש הוא את עצמו קטן ודל ולא זכאי לזכות.

הענווה של יעקב אבינו אינה חולשה ואינה התרפסות, ההנהגה שלו אינה של ביטול עצמי מוחלט המביא את האדם לחוסר הערכה עצמית. כאשר צריך ונדרש, יודע יעקב אבינו לעמוד על זכויותיו והוא יודע גם לומר את הדברים כלפי לבן ולעשות בתחבולות על מנת להציל את ממונו ואת משפחתו מידי הגנב והרמאי.

יעקב יודע להנחות את בניו ולומר להם את דרך התורה והשקפתה בענייני שכם וחמור ולהביע את עמדתו הנחרצת בכל עניין שבקדושה ולחילופין בענייני פרסתו.

אולם כלפי בורא העולם, הענווה שולטת בחגהונו, התפילה והבקשה הביטול העצמי וחוסר ההערכה כלפי מה שעשה ובהנה בעשר אצבעותיו, זהו מעשה האבונה הסימן לבנים המונחל לנו, ההבדל הכל כך ברור כלפי כל עניין להתייחסות נראיה והמתאימה לו באופן המושלם

מהנה צחק הלוו כונסו

ידעו ישראל אם יצליחו במלחמה נגד המן, הרי היו להם נביאים יודע רצון ה', ואם לא נלחמו עמהם ודאי שכן היה רצון ה' וצ"ב. וביאר שם, דאף דמשפטי ה' בכל הארץ, ואין עוד מלבדו, עכ"ז בשעה שמירת הדין מתגברת מאד, לפעמים ניתנה רשות לשטן ללחום נגד הקב"ה כביכול, ומצא שיש ב' מיני הנהגות, א. מעשה הקב"ה, ב. מעשה שטן, והבחינה שהיא מעשה ה', ותכליתו להחזיר אותו למוטב, ואם הגזירה היא להעביר על הדת, הרי זה מעשה שטן להעביר את ישראל על דתם.

ומעתה גזירת המן היתה ע"י הקב"ה, וגדולה הסרת טבעת יותר ממה נביאים שעמדו להם לישראל, כדי להחזירם למוטב, ובאופן זה אין מקום למלחמה, והיא לא תחלה, לא כן בגזירת אנטיוכוס, שהיה זה מעשה שטן, וכדי להתחיל כח השטן דרוש שישראל ימסרו עצמן להריגה במלחמה ממש, ולכן מסרו החשמונאים נפשם למיתה על קידוש השם, כמו שיצאו למלחמה בשעה שבא עליהם עמלק, יעושי' עוד בשם הח"ח. ועי' לשון הח"ח בכרכות סב':

צוף הוצאה לאור – נתן פרלמן

הופיע ויצא לאור בהוצאת צוף

עמק אפרים

להגאון רבי אפרים

ראובן זורביג וצ"ל

על מסכתות יבמות כתובות

ענשיו בחזניות הספרים

מנהגים

הרה"ג אליקים דבורקס

לא יעמוד אדם במקום סכנה

מובא במסכת תענית כ' ע"ב 'לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויעמוד עושיך לי נס שאמ אף עושיך לו נס, ואם תמצה לומר עושיך לי נס מניין (ממעטין - רש"י) ונס מזכותיו, אמר רב חנן מאי קרא 'קטנתי מכל החסידים ומכל האמת' (בראשית ל"ב), וכמו שכתב רש"י (שם)'נתמעתו זכותי ע"י החסידים האמת שעשית עמדי' (ע"י ביאור הגר"א משלי כ"ה ט"ו),וכעין לשון זה מובא בגמ' שבת דף ל"ב ע"ב וכך נפסק בשו"ע יור"ד סימן קט"ז סיפ' ה' והשע"ה למה שנעשה לו נס מניין מזכותיו ביאר המהר"ל בחידושי אגרות שבת דף ל"ב שמשלם שהשכר בעוה"ב הוא למעלה מהטעב שכל מי שסומך על נס וניצל באופן למעלה מדרך הטבע וזכיותו אלו באות רק מכה הזכותית שיש לו בעוה"ב וא"כ שם נתמעטו זכותיו. והשע"ה לזה משום שאסור לסמוך על זה הנס כמבוא בירושלמי פ"א ה"ד ותלמד מהפסוק 'לא תנס את' אלוקים', גם לדבר מצוה אסור לסמוך על הנס שהרי פטור חז"ל בבדיקת חמץ את החור בקיר שבניו לבן הנכרי משום סכנה.

בחידושי המאירי שבת דף ל"ב כתב 'לעולם היא אדם נזהר שלא למסור עצמו לסכנות ואל יסמוך על הנס שאינו יודע להיכן המאזנים מצויות, ככל גדול אמרו "השטן מקטרג בשעת הסכנה", כעין זה מובא במדרש גתוואם פרשת ויגש סימן א' ע"הפ -אמר לא ירד בני עמכם וגו' וקראהו אסון" (בראשית מב) – מאכן את למד שהיוצא לדרך השטן מקטרגו", לכל הדרכים בחזקת כנניה" וכפי שמוכא בירושלמי ברכות ד' ע"א ו' שמעון בא אבא בשם ר' חנינא: "כל הדרך בחזקת סכנה." ור"ש בברכות דף נ"ה ע"א כתב טעם שלא יעמוד במקום סכנה כי כשהוא"ה במקום סכנה מפשפשך במעשיו לראות אם יש לו זכות להנצל.

כשאדם מכניס עצמו לסכנה עובר עה"כ 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד' (דברים ד' ט"ו) וזה"ש 'תשמרתם מאד לנפשותיכם' (דברים ד' ט"ו), וכך שמה מדברי הגמ' ברכות ד"ל"ב ע"ב מעשה בחסדי אחד שהיה מתפלל בדרך כל עד שר אחד נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום, המתין לו עד שסיים תפילתו, לאחר שסיים תפילתו א"ל ורקא הלא כתוב בתורתכם 'רק השמר לך ושמור נפשך' וכתיב 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם' וכשתתי לך שלום למה לא החזית לו שלום אם הייתי חותך' לא ראשך כפי מ"י הוא הובע את דמך. ויעוין ברביע"א בשבועות דף ס"ד ע"א הרשב"ן בזהר הרוקיע מצוה רצ"א, הלבוש ביור"ד קט"ז סיפ' א' כתב לפרוץ אחד לשמור אדם עצמו מסכנה והוא מהכתוב 'ואם דבמת לנפשותיכם אדרש'.

בפירוש באר הגולה על חז"מ סימן תכ"ז כתב להסביר את שורש האיסור חז"ל 'הוזהרו זה שמירת הנפש מטעם הגמרא מספרת שלמרות שהמוזקים מוזיקים ע"י לאדם יחיד ורק בלילה, הר שמזיק זה הצליח להזיק גם כששני אנשים נכנסו יחד לבית המדרש וגם בעיצומו של היום, אביי שמע שרב אחא בר יעקב מתקרב לעיר והוא ביקש מכל בל היעיר שלא יסכימו לארח בביתם אותו כדי לגרום לו לבית המדרש ולגרש את המזיק השוהה שם. ואכן רב אחא בר יעקב הגיע לעיר וחיפש מקום לישון בו אך לשווא, כולם סגרו את הדלתות ולא הסכימו להכניסו לביתם כפי שהורה אביי, רב אחא בר יעקב לא נותנה בריחה והוא נכנס לבית המדרש והנה המזיק האימתני הופיע מולו, נדמה לו כתנין בעל שבעה ראשים, רב אחא פתח בתפילה ליריבין העולמים ועל כל כריעה שכרה שפירתו נתחך ראש אחד משבעת ראשי המזיק. לאחר התפילה ושבע הכריעות, מת המזיק ולרב אחא בר יעקב הייתה הרווחה. למחרת בא רב אחא בר יעקב בטרוניה לתושבי העיר ואמר להם : "אם לא היה מתרחש עימי, אם הייתי מסתכן".

ותמה המהרש"א: כיצד יתכן שהניס את רב אחא בר יעקב למקום סכנה שכזה? וכי ברור ופשוט שיתרחש נס כה גדול לרב אחא? ועוד גם אם אכן ברור היה לו לאביי שהקבי"ה יעשה נס לרב אחא בר יעקב, הרי כל אדם שעושים לו נס מנינים לו מזכותיותו, ואם כן כיצד ייתכן שאביי הכניס את רב אחא למצב בו יזדקק לנס ואז מהשמשים וירידו לו מזכותיותו?

השיב על כך המהרש"א יסוד גדול חשוב "ויש לומר שודאי סמך אביי שמתוך תפילתו לא יהיה ניווק וירחוק את המזיק ואין זה מיקרי נס" (ע"י בזה"ק פרשת שלח דף ק"א).

השגת דבר מהשמים על ידי תפילה אינה נחשבת לנס ולא יכונו לו מזכותיותו עבר זה כך ברא הקב"ה את עולמו שאם מתפללים מקבלים, השמש וזרחת בדרך הטבע הכוכבים מנצנצים בדרך הטבע, הפרח צומח באדמה בדרך הטבע, ותפילה מתקבלת בדרך הטבע כך נברא העולם. יצחק ורבהק משוועים לילד הם מקבלים את בניהם בדרך הטבע על ידי תפילה, יצחק עומד בקוץ וזיית ומתפלל רבהק עומדת בקוץ וזיית אחתה ומתפללת והקב"ה שומע את תפילתם מתאווה לתפילתם ומעניק להם תאוומים.

וכך כותב הספורנו (בראשית י"ב) על הפסוק "יצחקך שרה בקרבה לאמר" ו"חשבה שיהיה דבר המלאך ברכת נביא בלבד כענין אלישע, לא ונבואה ולא שליחות האל- יתברך, וחשבה שלא יושג זה בוקנים בברכת שום נביא, כי אמנם להשיב הבחורות אחר הזיוקה ה"י הוא כחתיית המתים, חל"ה שהיה זולתי במצות האל- פרטי. או בתפילה משנת קו אמחו" שיה אמנו ע"ה הבינה, שלנס כזה כחתיית המתים להשיב הבחורות אל הקונת אי אפשר להגיע ע"י ברכת נביא רק במצות האל- פרטי או בתפילה. ו"י כוחה של תפילה שמתעלה בחלק מהמלהל הטבעי של הבריאה ושהתפילה כולה כופפה לה. ע"י כ"ס הנזכרת שבת סימן פ"ד ס"ק כ"ט שד"ן אם כוחה של תפילה נמנית עם הרפואות הסגוליות שלא אמרו בהם ספק נפשותו הליק.

ובענין זה כתב בעל העמק דבר במדבר כ"ג כ"א ע"פ "וחרעת מלך בו" "באמת הצדיק אינו עושה ניסים בקביעות ומה שראו בלעם ובלק אינו אלא מה שהצדיק מועיל בתפילתו בעת צרה וזו באמת אינו נטי אלא כך הנהגת מלכות שמים שתועיל תפילה לכל דברי" (וע"י ברד"ק יהושע י' י"ד עה"פ "הלא היה כיום ההוא לפנינו וגו'").

אין סומכין על הנס

בשו"ת בנין ציון ח"א סימן קל"ז כתב דמה שאין סומכין על הנס במקום סכנה

מֵרַן הַגֵּר"ח קֵינִיבֶסקי שְׁלִיט"א

שְׁלוּחֵי מִצְוֵה בִמְקוֹם סִכְנָה

הלא אחיך רועים בשכם וגו', לך נא ראה וגו' והשיבני דבר (ל"א י"ד). יעקב אבינו לא עלה על דעתו משנאת האחים, רק משום ששכם מקום סכנה משום שהרגו שכם, ועז"ז אמר לך נא ראה וגו' והשיבני דבר, כדי שיהא שליח מצוה גם בחזירתו (וכ"כ הגאון מלבי"ם ז"ל), וזה לא הוי שכ"ח הזיקא שהרי נפלה עליהם פחד. אבל מן האחים לא עלה בדעתו, וזה הוי שכ"ח הזיקא.

(טעמא דקרא)

שאלה: הרי בגמרא (פסחים ח' ב') אמרו שלוחי מצוה אינן ניווקין, ובמסקנא שם אם בחזרתן.

תשובה: מ"מ הרי רב וסמך בזה כדאייתא שם, ואפשר שגם יעקב נסתפק בזה, לכן אמר "והשיבני דבר".

גם י"ל שבחזירתו זה רק מה שנצרך לחזרה, אבל אם יקיף וילך מה שלא נצרך לצורך לא, מצי"א" אם זה עצמו מצוה – גם אם יקיף וילך מה שלא נצרךהוי שלוחי מצוה, כי סוף סוף זה בדרך קצ"א (דרך שיהה)

שאין חוששין לך לעומת זאת בחשש סכנה כעין זה כגון שראה ציפור מנקרת בתנאה ועכבר מנקר באבטיח ויש ספק שמא באותו מקום לפני שניקרוהו הציפור והעכבר הטיל של נחש את ארסו הריהו סכנת מות, או שהנקב נעשה ע"י העכבר והציפור ואין בזה סכנה אסורים הפירות באכילה שמה הנקב הוא של הנחש, ומבארת הגמ' שתמריא סכנתא מאיסורא, ובטעם הדבר בשפסק סכנה לא מעמידים את הדבר על חזקתו שהוא מותר אלא אחשוי לסכנה, במבאר בחידושי חתם סופר עבודתו וזה דל' ע"א היות שחשש איסור ע"י דין יש לנו לילך אחר חזקה להתיר ומי שאסר הוא שהתיר ואף אם היה נקב באותו מקום והבמה היתה טריפה התירה ומעיקר הדין אין לנו לחשוש לך, לעומת זאת בחשש סכנה מה יועיל אם הדבר יהיה מותר מצד חזקה הרי במדיה ויש בתנאה ארס האוכל מאותה תנאה מסתכן ואי אפשר להשיב את הנפש, ואפילו שפסק סכנה הוא ספק ספיקא אסור להכניס עצמו למקום סכנה זו. וכ"כ הפמ"ג או"ח סימן ד' במשפ"ז ס"ק, ויעוין בפמ"ג או"ח סוף סימן קצ"א ודרכי השוהה יור"ד קט"ז ס"ק ג"ח, ובשו"ע או"ח סימן שכ"ח סיפ' ג' מובא שבפיקוח נפש מחמירים אפילו בכמה ספקות ופ"י ע"פ דברי מהרש"ם ביומא פ"א ע"א. כמז"כ מאלל שיש בו סכנה ונתערב במאלל אחר יש בוכרים שבטל בשישים כשאר איסורים וכך כתב בספר איסור היתר כלל כ"ג דין ד' ורק בארס של נחש שהוא חרף' ונפעפע אינו שול אפילו בשישים כמבואר בספיקא הספך יור"ד סימן קט"ז, אולם יש סוכרים התורה והמזיא סכנתא מאיסורא אינה מתבטלת אפילו בשישים וכך מבואר בדרכי משה יור"ד קט"ז ובט"ז (שם) סק"ב.

כוחה של תפילה במקום סכנה

הגמרא בקידושין (ב' ט) מספרת סיפור מופלא. רב אחא בר יעקב יצא ללמוד תורה, והתקרב אל עירו של אביי. באותה עיר לאדם נורא בבית המדרש. הגמרא מספרת שלמרות שהמוזקים מוזיקים ע"י לאדם יחיד ורק בלילה, הר שמזיק זה הצליח להזיק גם כששני אנשים נכנסו יחד לבית המדרש וגם בעיצומו של היום, אביי שמע שרב אחא בר יעקב מתקרב לעיר והוא ביקש מכל בל היעיר שלא יסכימו לארח בביתם אותו כדי לגרום לו לבית המדרש ולגרש את המזיק השוהה שם. ואכן רב אחא בר יעקב הגיע לעיר וחיפש מקום לישון בו אך לשווא, כולם סגרו את הדלתות ולא הסכימו להכניסו לביתם כפי שהורה אביי, רב אחא בר יעקב לא נותנה בריחה והוא נכנס לבית המדרש והנה המזיק האימתני הופיע מולו, נדמה לו כתנין בעל שבעה ראשים, רב אחא פתח בתפילה ליריבין העולמים ועל כל כריעה שכרה שפירתו נתחך ראש אחד משבעת ראשי המזיק. לאחר התפילה ושבע הכריעות, מת המזיק ולרב אחא בר יעקב הייתה הרווחה. למחרת בא רב אחא בר יעקב בטרוניה לתושבי העיר ואמר להם : "אם לא היה מתרחש עימי, אם הייתי מסתכן".

ותמה המהרש"א: כיצד יתכן שהניס את רב אחא בר יעקב למקום סכנה שכזה? וכי ברור ופשוט שיתרחש נס כה גדול לרב אחא? ועוד גם אם אכן ברור היה לו לאביי שהקבי"ה יעשה נס לרב אחא בר יעקב, הרי כל אדם שעושים לו נס מנינים לו מזכותיותו, ואם כן כיצד ייתכן שאביי הכניס את רב אחא למצב בו יזדקק לנס ואז מהשמשים וירידו לו מזכותיותו?

השיב על כך המהרש"א יסוד גדול חשוב "ויש לומר שודאי סמך אביי שמתוך תפילתו לא יהיה ניווק וירחוק את המזיק ואין זה מיקרי נס" (ע"י בזה"ק פרשת שלח דף ק"א).

השגת דבר מהשמים על ידי תפילה אינה נחשבת לנס ולא יכונו לו מזכותיותו עבר זה כך ברא הקב"ה את עולמו שאם מתפללים מקבלים, השמש וזרחת בדרך הטבע הכוכבים מנצנצים בדרך הטבע, הפרח צומח באדמה בדרך הטבע, ותפילה מתקבלת בדרך הטבע כך נברא העולם. יצחק ורבהק משוועים לילד הם מקבלים את בניהם בדרך הטבע על ידי תפילה, יצחק עומד בקוץ וזיית ומתפלל רבהק עומדת בקוץ וזיית אחתה ומתפללת והקב"ה שומע את תפילתם מתאווה לתפילתם ומעניק להם תאוומים.

וכך כותב הספורנו (בראשית י"ב) על הפסוק "יצחקך שרה בקרבה לאמר" ו"חשבה שיהיה דבר המלאך ברכת נביא בלבד כענין אלישע, לא ונבואה ולא שליחות האל- יתברך, וחשבה שלא יושג זה בוקנים בברכת שום נביא, כי אמנם להשיב הבחורות אחר הזיוקה ה"י הוא כחתיית המתים, חל"ה שהיה זולתי במצות האל- פרטי. או בתפילה משנת קו אמחו" שיה אמנו ע"ה הבינה, שלנס כזה כחתיית המתים להשיב הבחורות אל הקונת אי אפשר להגיע ע"י ברכת נביא רק במצות האל- פרטי או בתפילה. ו"י כוחה של תפילה שמתעלה בחלק מהמלהל הטבעי של הבריאה ושהתפילה כולה כופפה לה. ע"י כ"ס הנזכרת שבת סימן פ"ד ס"ק כ"ט שד"ן אם כוחה של תפילה נמנית עם הרפואות הסגוליות שלא אמרו בהם ספק נפשותו הליק.

ובענין זה כתב בעל העמק דבר במדבר כ"ג כ"א ע"פ "וחרעת מלך בו" "באמת הצדיק אינו עושה ניסים בקביעות ומה שראו בלעם ובלק אינו אלא מה שהצדיק מועיל בתפילתו בעת צרה וזו באמת אינו נטי אלא כך הנהגת מלכות שמים שתועיל תפילה לכל דברי" (וע"י ברד"ק יהושע י' י"ד עה"פ "הלא היה כיום ההוא לפנינו וגו'").

חִקְיֹרוֹת לַלְכֵתִיּוֹת

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

סכנה

פשוט הוא אף כי אם רואה ח' אדם צעיל כי ניצל הוא ממלכות והמקום נמצא צעורו תמיד ולא נראה לו אלא בכל תעמוצות החיים, איש כזה אסור לו להלך ראש נשמייה גוף ואנפן חזיב הוא לשמור עצמו כפי חיוב השמירה הרלווי וגבולו. ואף כי לנו סומכים אש חזקה ג' פעמים וידוע לו לאורו אדם כי ג' פעמים ניצל בסייעתא דשמיא וזכאופן מיוחד, אסור לו לסמוך על זה ועל חזקה זו וחייב הוא בשמירה גופו ככל אדם. ויש לשאול, אם כן מדוע זמנו מחללים שנת להלכת נפש ואף על ידי קמיע מומתה, ויש הסוברים שמדוע אף לכתבו שנת אש קמיע זה סגולתו להזויע. כמו כן מסתבר כי אשה המתקשה ללדת וכבר ניסיון הוא אכלה שקבולה מסימת מלילה, ונגון מפחה של בית הקברות שידוע הוא כסבולה לפתיחת לידתה והיא מנוסה בזה, ויכולה היא לביצי מפחה זה דרך רשות הרעים כדון קמיע. אמור מעתה כי סומכים אנו על סומכים של סייעתא דשמיא ומדוע לא נסמוך על זה לנגיין סכנה.

יש לומר כי סמיכה שלטו עושים על קמיע זה, יסודה מספק ומחללין מספק, וכיוון שמחשיבים את הדבר ספק אין היתר לאדם לסמוך על ג' פעמים.

חזקה

ידוע כי סומכים אנו על חזקות ואף להגדו את הנפש כמבואר בקידושין דף פ, ואף להזליז ממנו לעניין חזקה אין אדם פורע כבוד זמנו. כמו כן סומכים על אומנולא, ראה בנתיבות סו"ס ט"ו. אף שלמה המלך סמך על אומנולא. ומדוע אם כן לא יסמוך אדם על זה שדרכו ללכה ככל אשר ילך. התשובה לזה כי כל חזקה היא סימן לבלאות, כי אין סיבה שמה שהיה לא יהיה, חבל לעניין סייעתא דשמיא ראי שמתנה הוא ולפעמים סר חינו של אדם חס ושלום.

חמורו של רבי פינחס בן יאיך

ידוע כי גמלויו של אכרסה אינו יאלו זמומים כאשר פיהם קשור לכל יגזלו בשדות אחרים, וכדים שאלו ותמרו היתכן כן, והלא חמורו של רבי פינחס בן יאיך נזהר מחלילתו אינו מעגוס, אם כן גמלויו של אכרסה אינו ודאי שיהיה מן הגזל. ומדוע זמם את אדם.

ושמעתי ממז"ח הגאון שליט"א כי אף שפשוט הוא כי גמלויו של אכרסה אינו לא יחבלו מן הגזל אין לו היתר לסמוך על זה כי הוא דבר שאינו בן יאיך נזהר מחלילתו אינו מעגוס, אם כן גמלויו של אכרסה אינו ודאי שיהיה מן הגזל. ומדוע זמם את אדם.

ושמעתי ממז"ח הגאון שליט"א כי אף שפשוט הוא כי גמלויו של אכרסה אינו לא יחבלו מן הגזל אין לו היתר לסמוך על זה כי הוא דבר שאינו בן יאיך נזהר מחלילתו אינו מעגוס, אם כן גמלויו של אכרסה אינו ודאי שיהיה מן הגזל. ומדוע זמם את אדם.

בסדר הטבע האנושי וחייב הוא לקיים את דרכי התורה ככל אשר יושך לפי העצם הטבעי הנגיל. אף אלו נלמד בכל הג"ל, כי מחויי אדם לנהוג כפי חוקי התורה של שמירת הגוף והנפש והאלה עצמו לפי ההשתדלות הגוהגת בינינו, הגם כי ידוע לו שהוא מלומד נביטים ותקלה לא יוכלת מתחת ידו. משום כך יש להעני על נהגו של אחד ממנוקוי ארץ שהיה מזולל בחוקי התנועה בלזרה חמורה כי סמך שהגוסע לידו יגן עליו בצלום קלושות, ולהג"ל פשוט הוא שחסור קולמוס לנהוג כן.

נגע

איחל בכתובות עה: כי חזקת הגוף שאין לאדם נגע, וזכיר בשערי יושך שער ב' משום שנגע הוא חולי הגוף ובכל חוליי הגוף סמכין על חזקה. כ"ס, כיוון שמפורש כ"סאזויס שסנגעים אינם טענייס כמו שכתב הרמב"ם בפרוץ התשניוים טענייס פרח י"ב משנה ה' ו"ל: "הלא הראהו עסה דכריס כלתי טענייס ואזינו חללויס טענייס בשום פנים לפי שהגנדים והגנאים הם חומר דומם שלא יקרה בהם לרעת והם על דרך נס". וכן כתב הרמב"ן בפשקת חזיע ו"ל: "זה אינו טענע כלל". אמור מעתה כי כללי חזקה וענייניה אפשר לא שייכים בזה כי זו מציאות מתאוה לכל הקדמה.

עליים

בפשוטו אסור ללכת למקום סכנה אך ידוע כי שכיר יוס עולה בזלין ומסכן את נפשו, ואף הספנים היו מסכנים את עצמם ככתוב "יעלו עמיים יכדו תהומות", והם נקראו חסידים במשנה בקידושין. אכר נראה מזה כי לצורך גדול מותר לאדם להכניס את עצמו לסכנה רחוקה. ולכן כדון עשו מ"י שהלכו לעשות חסד עם אחיהם כדרוס לצורך דכריס חשויים. חבל ללכת אף סתם אסור וכבר כתב הלכ"ג בתועלותו שלו שאלם חסם כרדך להזאר סך מסכנה רחוקה. וברוך ה' חלפה הסכנה ומעתה לפי לחשוש לכלום.

דווקא כשיש סכנת נפש לפנינו, אבל אם הסכנה עדין אינו לפנינו אז סומכין על הנס, אבל בשו"ת אמרי שפר סימן כ"ג דדה זאת דלא מסתבר לומר שאיין הסכנה באותו רגע ממש אין לחוש לחשש סכנה.

ולכאורה יש להזיח קצת מדברי הגמ' ברכות ל"ב ע"ב – ת"ר מעשה בחסדי אחד שדיה מתפלל בדרך כל שר אחד נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום, לאחר שסיים תפילתו א"ל רופא הלא כתוב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך אם הייתי חותך ראשך בספיך מ"י היה תובע את דמך צדיד וכו', ומשמע שהסכים לדבריו הישר שאסור להכנס לסכנה מכה הפסוק השמר לך רק שאותו חסיד הצליח לפייס אותו שר עיי"ש. ועיי"ש במהרש"א (שם) משכב"ז, ובס' עץ יוסף על העין יעקב כתב ומה שהכניס החסיד עצמו בסכנה, י"ל שראה החסיד שהשר הקדים לו שלום כבר ידע שיש בו מרת עונה ולכן בטח בו שלא ימחר להרגו עד שישמע טענתו (ק"ל ט"ז או"ח סימן ט"ז סק"א ובגמ"א סימן ק"ז פ"א).

מובא במדרש קהלת רבה פ"א אות ח' – רב התא צויה שלאחר מותו שיקברו אותו במערה של ר' חייא וכו', פחדו להכנס למערה, אמר רב הני שהוא יכניס את ארונו של רב הונא למערה של ר' חייא, אמר להם שאין הוא חושש כבר לחיייו משום שהוא כבר זקן, קשור חבל לרגליו של ר' גאי והכניס ארונו של רב הונא למערה. ר' חגי נשאר בחיים והיה אז בן שמונים שנה וכפלו לו שנותיו בזכות שמסר עצמו למען רב הונא, ומשמע שמתור לסכן עצמו בסכנה שבידי שמים (ע"י ירושלמי כלאים פ"ט)

עקרי הענין

הרב מאיר שולביץ

מבאר החסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

עשו שונא ליעקב

בפרשתנו (לג, ד) וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צוארו וישקו ויבכו. וברשי"י בשם המדרש אמר רשב"י הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אבל כעת נכמרו רחמיו ונשקו בכל לבו. קשה להבין לשון "הלכה היא", ומבאר הגה"ק רבי מנחם זמבא הי"ד שהכוונה היא עבור עשו שטוענים הם האנשים המשתדלים למצוא טעמים שונים על הסיבה לשנאת העמים ולשנאת פורקי עול את החרדים לה', כי באמת אין שום טעם ושום סיבה לה, כי אם פשוט "הפך לבם לשנוא עמו". כי רואים אנו אשר לפעמים השנאה היא יען המה עשירים ולפעמים יען המה עניים, ולפעמים יען החסרונן יען המה קטנים, ולפעמים יען המה חפשיים; לכן עורר התנא ר' שמעון שדורש תמיד טעמא דקרא, שבנוגע לשנאת העמים אין שום טעם, ורק הלכה היא, בלי שום טעם וסיבה עכ"ד הנפלאים.

על דרך זה כתב טעם נפלא בספר החינוך לאיסור אכילת גיד נחשי: וז"ל: כפי שתהיה רמו לישראל, שאף על פי שישבילו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו, יהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על ידי המצוות שתהיה לזיכרון, ועמדו באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמו זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה (בר"ר פ"ד ע"ג) שהיה שרו של עשו, רצה יעקב לעקרו מן העולם הוא וזרעו, ולא יכול לו, וצערו בנגינת הירד. וכן זרע עשו מצער ליעקב, ולבסוף תהיה להם תשועה מהם. וכמו שמצינו (שם, לב) באב [ג] יעקב אבינו ע"ה] שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער, כן יזרח לנו השמש של משיח ויפאנו מצערנו, ויגאלנו במהרה בימינו אמן עכ"ד.

כבר רבות בשנים, שהיה קבוצות שונות - המשכלים וכדו', שניסו להתערב בגויים וללמוד ממעשיהם, באומרים שיע"י כך יתמתן שאתם אלינו, אבל המציאות טפחה על פניהם ומאום לא עזר, שנאת העמים לישראל שארה תקיפה עד למאוד, בכל הזמנים ובכל המצבים. הטיב להגדיר זאת הרה"ק בעל המקור ברוך מעשר זצ"ל: בליל הסדר כשמנגיעים ליהוא שעמדה לאבותינו ולנו וכו', מגביהים את הכוס, ופירש בה גדול אחד להורות בה שהשנאה לישראל היא עבור שאין אנו רוצים לשתות מינים ולאכול מפתם ולא מתערבים עמם, כלומר 'הכוס' גורמת לשנאה עמוקה זו של שונאי ישראל.

אולם טענה זו אינה נכונה, כפי שאנו אומרים בהמשך ההגדה, "צא ולמד מן ביקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו" וכו', ויעקב הרי השתדך עם לבן ואכל ושתה עמם, ועם כל זה היתה השנאה גדולה הרי שבכל אופן שהוא, קיימת שנאה כלפינו עכ"ד.

ממשך המקור ברוך ואומר: וכן הדבר כאשר יהודים יושבים ולומדים באים אליהם בטענה, לכן לעבודתו וכי אנו צריכים לעבוד עבורכם ולשתו בשבט. ואם הולכים לעבוד, באים עליהם בטענות שלוקחים מהם הכל, הרי דבכל ובין שהוא - השנאה קיימת בין אם לומדים ואין אם עובדים, ואין לנו מנוחה משונאי ישראל.

ובזה יש לבאר מה שאמרו במדרש בפסוק 'וישכב במקום ההוא', ר"י אמר כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית שם ועבר לא שכב, ור"י אמר כאן שכב אבל כל כי שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב.

ר"י אמר כאן שכב אבל כל י"ד שנה שהיה בבית שם ועבר לא שכב, כלומר בזמן שלמד יעקב אצל שם ועבר אמרו לו מדוע הוא מבטל זמנו ואינו הולך לעבוד. ור"י אמר כאן שכב אבל כל כי שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב, כלומר גם בעת שעבד אצל לבן לא היתה לו מנוחה כפי שאמר יעקב אבינו 'ביום אכלני חורב וקרר בלילה ועם כל זה טען לבן שלוקח ממנו את כל הפרנסה, כי זה דרכם של שונאי ישראל לבוא בטענות אל היהודים בכל מקום ובכל אופן שהוא, ללא כל הצדקה וסיבה. עכ"ד ודפח"ח.

ה[. דרך אם נחשב כמקום סכנה. הנה יעקב אבינו אומר בפרשת ויגש (מד - כט) וילקחם גם את זה מעם פני וקרהו אסון, וברשי"י שם וקרהו אסון - שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: והנה צ"ע מדוע זה היה שעת הסכנה, {ובאמת במקום אחר מבואר בחז"ל שאמר יעקב שאמו מתה בדרך, ומשמע שזה ענין אחר, ולא שמחמת זה נחשב לו כשעת הסכנה אצלו}, ואולי שהדרך מאר"י למצרים הייתה הולכת דרך מדבריות של סכנה, ובאמת יעניין בשו"ת בנין ציון סי' ק"ז הקשה היאך מותר לו לאדם לילך למדבר והלא נכנס למקום סכנה, דהלא איתא בברכות נד דהולכי מדבריות חייבים להודות ולברך ברכת הגומל לפי שהיו במקום סכנה ותירץ דהליכה במדבריות אין זה חפצא של מקום סכנה רכל האיסור ליכנס למקום סכנה הוא רק אם הסכנה כבר קיימת ומ"מ ברכת הגומל שפיר מברך יעו"ש. וא"כ יש לומר שאולי ללכת מא"י למצרים הייתה סכנה גדולה יותר מסתם הליכה במדבר וצ"ע.

ו[. אופנים שמותר לאדם להכניס עצמו למקום סכנה. לצורך פרנסה, כתב הנודע ביהודה (תנינא יו"ד סי"י) שכל שלצורך פרנסה מותר לצוד חיות, ובכך הסביר את נוסח התפילה לנמצא במקום סכנה 'בכל פרשת העיבור' היינו שעצם עיסוקם הוא מסוכן ואולי אסור. ובאבני נזר (או"ח סי' ל"ט) ביאר נוסח הגומל שלחייבים טובות, שאפילו שהם חייבים שסיכנו את עצמם, בכל אופן הוא גומל להם טוב. דבר שדשו בו רביים. נתבאר בכמה מקומות בגמ' וכן בשבת דף קט עמוד ב כיון דדשו ביה רבים שומר פתאים ה', והיינו דברים שהורגלו בהם רבים לעשותם, וכ"כ הרא"ש עבודה זרה פרק ד סי' ז, ובכמה דברים אין אנו נוהגין משום שנאמר שומר פתאים ה'. ובקובץ מבית לוי עניני יו"ד עמ' ק"ז כתב שניסיה ברכבת הרים היא כמו הליכה תחת קיר נטוי שהיה צריך לאסור, אבל כיון דדש דש. לצורך מצוה. בשדי חמד ה"א עמ' 135 הביא מספר טהרת המים, שאף לקדש שם שמים אסור לילך למקום סכנה ולסמוך על הנס.

ז[. אם נודמן לצדיק מקום סכנה אין ממעטין בזכותיו. כתב בגבורת ארי מסכת תענית דף כא ע"א, דבר חידוש, לגבי המעשה המבואר עם נחום איש גמזו שאמר פנו את הכלים ואחר כך פנו מטתי שמובטח לכם וכו'. ואף על גב דאמר אל יעמוד במקום סכנה ואם עושין לו נס מנכין לו מזכותיו וכו', יש לומר דודאי לכתחילה אין לעמוד במקום סכנה ואפילו צדיק גמור ולסמוך על צדקתו דשמא אין עושין לו נס או מנכין לו מזכותיו דאין לטרוח כלפי שמיא לכתחילה אבל אם נודמן לצדיק גמור מקום סכנה ממילא בלי מתכוון כהניא דנהום שהיה מוטל מטתו כבר בבית רעוע בודאי עושין לו נס ואין מנכין לו כלום הואיל ולא נתכוון לכך ואפילו אם מאריך ומרחיב לזמן הנס יותר מן ההכרח כמו שאמר פנו כלים ואחר כך מתנו לית לן בה כיון דמוכרח להתחלת הנס שלא יפול הבית עד שיפנו מטתו כי מאריך ומרחיב לזמן הנס יותר קצת משום פניית הכלים קודם למטתו לית לן בה כיון דאי אפשר כאן בלא איתרהש ניסא על כל פנים. אין זה מילתא יתירא כולי האי אם ממשך בידים משך זמן הנס יותר קצת כן נראה לי: ע"כ.

ח[. אסור לסמוך על ניסים גם בעניני רפואה ופרנסה. כתב דרשות ר"י אבן שועיב פרשת שלח לך שהתורה לא רצתה שיסמוך אדם על הנס. וכן אמרו אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס שמא אין עושין, ואם עושין מנכין לו מזכותיו. וכן הוא אומר קטנתי מכל החסדים וגו', וכתוב לא תנסו את ה'. וכן צריך לעשות פרנסתו וחיליו, שלא יסמוך על הנס אלא יטרה אחר פרנסתו ורפואתו ויסמוך על השם שיעזרוהו עם השתדלותו, וזהו ורפא ירפא, וכתוב וגם בהלוי לא דרש את ה' וגו'. וראה עוד בחובות הלבבות שער הבטחון פ"ד שאין לאדם לאדם להכניס עצמו לסכנה ולומר הרי הכל מאת ה' ואם נגור עלי אז כל אשר יהיה, דיש חובת השתדלות בכל הדברים הללו וגם שלא להכניס עצמו לסכנה.

א[. מקור העניין. בפרשתנו בראשית פרק לב פסוק יא קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשיתי את עבדך וגו'. וברשי"י שם קטנתי מכל החסדים - נתמטמו זכותי על ידי החסדים והאמת שעשיתי עמי, לכך אני ירא, שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרמו לי להמסר ביד עשו: ומקור הדברים הוא מהגמרא שבת דף לב ע"א לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לי נס ואם עושין לי נס מנכין לו מזכותיו אמר רבי חנין מאי קראה קטנתי מכל החסדים ומכל האמת. וביאר רבי אליהו מזרחי שם ופירש רשי"י "הוקטנו ונתמטמו זכותי בשביל החסדים שעשיתי עמדי", למדנו שהקטנות הזאת אינה אלא באיכות, שכשהיו כל זכותיו בידו [היה] חשוב גדול (היה) לפני המקום, ועכשיו שנמתעטו זכותיו שב להיות קטן לפני המקום. ובהערות תורה תמימה שם הערה ד כתב דלכאורה צ"ע, דהא לשון זה אמר יעקב בדרך ענוה ואין בזה רמו מענין המעטות הזכות, וכ"מ במ"ר קטנתי אני כדאי, וענין ברמב"ם ומרש"א שהעירו בזה, ולי נראה ע"פ מ"ש בב"ק ג' ב' כל האומר הקדוש ברוך הוא ותרן הוא ויתרו חיו, וא"כ מכיון שאמר יעקב שאינו כדאי לכל הטובות, א"כ הלא לא נעשו לו בתנא אלא שכונו לו מזכותיו.

ב[. גדר האיסור. נפסק ברמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יב הלכה ו אסור לאדם לעבור תחת קיר נטוי או על גשר רעוע או להכנס לחורבה, וכן כל כיוצא באלו משאר הסכנות אסור לעמוד במקומן. ובמסילת ישרים פרק ט האריך מאוד בחומר הדבר שלא לזוהר מדברי סכנה, ושהוא מתחייב בנפשו. וז"ל כי הנה האדון ברוך - הוא עשה את האדם בעל שכל נכון וסביר נכונה לשינה עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים אשר נבראו לענוש את הרשעים, ופי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה ויפקיר עצמו לסכנות, הנה אין זה בטחון, אלא הוללות. והנה הוא חוטא במה שהוא נגד רצון הבורא יתברך שמו, שרוצה שישמר האדם את עצמו. ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמירתו, הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה בחטא אשר הוא חוטא, ונמצא החטא עצמו מביא לייעוש. וכי והכלל להבחין בין שתי היראות הוא מה שחלקו חכמים זכרונם לברכה באמנם (פסחים ה): היכא דשכיח הויקא שאני. כי מקום שההיזק מצוי ונודע, יש להשמר. אך מקום שאין ההיזק נודע, אין לירא. זהירות מיוחדת בזמננו. כתב בספר הפליאה ח"א [דל"ה רע"ח] והזהר מאד בזמן הגלות שאל תעמוד במקום סכנה ואל תסמוך על הנס, אך תירא תמיד פן יגרמו החטא וראה והבן כי יעקב אבינו ע"ה היה בטוח מה' וכתוב וירא יעקב מאד ויצר לו וכל שכן מי שאינו בטוח, ועוד שנפלנו ביד אויבינו ואימתם עלינו ואל יתהלל הגיבור בגבורתו ע"ש. וראה בספר מנוחת שלום ח"א סט"ו מה שהעיר בזה.

ג[. ללכת אחר הרוב במקום סכנה. והנה בכל דברי סכנה יש לדון האם מועיל ביטול ברוב, הליכה אחר הרוב (ולמשל ללכת למקום שיש בו סכנה שברוב המקרים לא קורה שום דבר) ובעניין זה יעויין בספר אור לנתיבתי בסופו קונטרס אוהל מרים להגר"פ שוב עמ' תרפז במה שדן בזה, לגבי ללכת לישוב הדרום בימים שנופלים שם רקטות, והנה יעויין בדברי הט"ז (ביו"ד סי' קט"ז) אם דבר סכנה בטל בששים כמו דבר איסור. וראה ראיית בעל התורה תמימה בפרשתנו שכתב נראה להביא ראייה מחולין צ"ו א' הוי עובדא וצלו גדי בחלב, וא"ר יוחנן, קולף ואוכל עד שמגיע למקומו, ומקוי לה שם גמרא וצדליה זו לכית באלפס הוי, ופירש"י לכית שקץ גדים קטנים באלפס של בשר, והנה בשר ודגים ידוע שהוא דבר סכנה, ומבואר דקליפה מהני, ובכ"מ קי"ל דששים עדיף מקליפה אמנם בירושלמי מבואר דספק סכנתא צריך להחמיר יותר מספק איסור.

ד[. דברים הנכללים באיסור זה. נפסק בשולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן קטז סעיף ה' כ' הרמ"א שם, וכן יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאיסורא ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה כמו תחת קיר נטוי או יחידי בלילה, וכן אסור לשתות מים מן הנהרות בלילה או להניח פיו על קלוה המים לשתות, כי דברים אלו יש בהן חשש סכנה (רמב"ם). עוד בגמ' תענית ה' ע"ב, אין מסיחין בשעת הסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבוא לידי סכנה. עוד בגמ' ברכות ח' ע"א, ולא יתחך בשר על גבי הדי משום סכנה. עוד בתלמוד ירושלמימסכת שבת פרק ב הלכה ו מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת סכנה, ושם א"ר לוי בג' מקומות השטן מצוי לקטרג. המהך בדרך בעצמו. והישן בבית אפל לעצמו. והמפרש בים הגדול.

הנושאים הנאים
וישלה - הליכה במקום סכנה, קטנותי מכל החסדים (לב,יא), אל יעמוד אדם במקום סכנה, שבת ל"ב א'. וישב - זמן הדלקת נר חנוכה, ענינא דינומא
מקץ-הפסקה

ה
מכון ירושלים
הופיע
יד דוד
על מסכתות
נדרים נזיר וטוטה
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל
יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם מקורות וצייונים

מוסד הרב קוק
קידוש
כרך חדש מהסדרה החשובה שככשה את עולם התורה
חידושי הריטב"א
על מסכת קידושין
מהדו"ב
על-פי כתב-יד יחיד בשולם

רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם - האדמו"ר מקלויזנבורג [תרס"ה - תשנ"ז] מכתביו

סדר ההודאה להולך

במקום סכנה

בסוגיית השי"ס בברכות דף נ"ד ע"ב, ארבעה צריכין להודות יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה בחוש בבית האסורים וכו', ובתוס' כו', דבתהלים לא חשיב כזה הסדר אלא חשיב הולכי המדבר ראשון, דקרא נקט סדר המסוכנין יותר תחלה, וגמרא נקט המצויין תחלה כ"ל. והגרי"פ ציין לדברי הערוך ערך ארבעה, שהביא תשובת רב האי גאון שכתב להיפך, דבקרא סדוריה מה ששכיח טפי, ובגמרא מסדר לפום הקרובין לסכנה, וציין להתוס' בשבת [ב, א] שהביאו ג"כ הך דרב האי גאון דדבר ההוה רגיל השי"ס לשנות תחלה עיני שם, וכן בשטיה מקובצת בב"ק [ב, א] בלשון התוס' שאנן עיני שם. וכבר ביטתה המקובצת בסוגיין הביא מהר"ג מדברי התוס', וכן בתוס' רבינו יהודה החסיד, ובתוס' הרא"ש, וכן כתב באבודרהם ה"ל ברכות שם ח'. ובראב"ה ברכות ס"י קמ"ו כתב מדעת עצמו, דבגמרא סדרם כפי הסכנה ובמקרא סדורים לפי מה ששכיח טפי, וכמ"ש בערוך עיני שם, ויע"ע בהפלאה שבערך ערך ארבעה. ואפשר לומר להנראה מלשון המאירי דפשוטי המקראות מוכיחין דדוקא במקום סכנה, ולזה לפי דעת התוס' שינה השי"ס מסדר הכתוב לפי הסכנה, ונקט המצויין תחלה, להורות דבכל ענין מברכין ולא בעינן מקום סכנה דוקא.

ולמ"ש מתשובת רב האי גאון וכן בערוך וראב"ה, ר"ב ס"ל להלכה שרק במקום סכנה מברכין, ולזה ס"ל שאדרבה השי"ס נקט לפי סדר הסכנה ודו"ק.

וכאשר לעצמי היה נ"ל, דקרא נקט לפי חומרת העון, בדפשוטות המבואר במטבע הברכה שיסודו הגומל לחייבים טובות וכו', וראה לכאורה דכל אלו מחמת חטאינו נגדם לו. ומצאתי בארוחת חיים בה"ל שני וחמישי [אות כד] שכתב, ד' הם צריכים להודות, יורדי הים והולכי מדברות כשמגיעין לישוב, ויש שותנין שיעור הליכתן עד פרסה, והטעם מחמת שזכרו עונותיו וכן השמים ונגרמו להיות חולה וכו', וכן בשאר הצרכים להודות עונותיהם גרמו להם, הולכי דרכים עונותיו גרמו לו ללכת במקום סכנה, כדאמרינן ר' ינאי כד הוה אויל לאכסניא הוה מפקד ביתיה וכו' ינין שם. ויש לומר דפחם הכתוב תחלה בהולכי מדבר שלא נזכר שם עון כלל, ואחרי בחוש בבית האסורים שנאמר בו כי חומר אמרי וגו', ואפשר ג"כ בחבוש מחמת עלילה, ואח"כ בחולה אוילים מדוך פשעם וגו', ואח"כ יורדי הים וגו' ונפשם ברה"ע תתמוגג וגו', ואולי יש לפרש אחטאים, והבן.

יעקב אבינו מודיע לעיניו: 'עם לבן גרתי ותרניי' מצוות שמרתה ולא למדתי ממשעיו הרעים'. נכון, יש לי הרבה זכויות, אך אף על פי כן אני מרגיש שזה כלום לעומת החסד הגדול שהטיב עימי הקב"ה. בד בבד עם ההודאה לקב"ה על כל הטוב אשר גמלנו אל לנו לתלות זאת בצדקתנו ובושר לבבנו, עלינו לדאוג שמת ראינו עולמנו בחי"י.

מובא על רבנו היחפץ חיים' שכבשה ממנו אישה להתפלל על בנה החולה, התפלל וביקש: רבנו של עולם, הרבית לי חסדים רבים. זכיתי להדפיס את ספרי 'חפץ חיים' שימירי הלשון והימשנה ברורה', בבקשה ממך עשה איתי עוד חסד אחד נוסף ושלח רפואה שלימה לילד החולה.

נכיר בחסדי ד' המרוצים, נודה עליהם, ונבקש על העתיד. וסוף זכויות ומעשים טובים כדי שנהיה ראויים להמשיך ולזכות בחסדי ד' אשר גברו עלינו.

'קטונתי מכל החסדים'

יעקב אבינו שומע את דבר ד' אלו 'שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך'. זכית להקים משפחה, התעשרת, עשיו הימן לחזור הביתה 'אל ארץ אבותיך'. מפני שבמצב הזה 'בעודך מחובר לטמא אי אפשר להשרות שכינתי עליך' ואתה הרי מיועד להקים את כלל ישראל.

יעקב אבינו יוצא לדרך, הוא עדיין אינו יודע אם הסיבה ליציאתו מבאר שבע חרנה חלפה ועברה, אם כבר שבה חמת אחיו המתנחם להורגו. הוא מתכוון לפגישה עם עישו, 'לדורון, לתפילה ולמלחמה. הוא שולח 'מלאכים לפניו אל עישו אחיו' להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך'. הוא מתכוון למלחמה מחלק את כל אשר לו לשני מחנות ונעמד לתפילה לפני הקב"ה.

הוא פורח את תפילתו באזכור שתי ההבטחות שהבטיח לו הקב"ה: 'שתי הבטחות הבטחתי, אחת בצאתי מבית אבי מבאר שבע ושם אמרת לי ושמרתך בכל אשר תלך, ובבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך'. בשתי הבטחות אלו אני בא לפניך. בכל זאת 'יורא יעקב מאד ויצר לו'.

נתאר לעצמנו את הרגשתו בשעה בה אנו עומדים רח"ל לפני מצב של סכנה גדולה. לפני ניתוח מסוכן, לפני משפט קשה שיכול לחייב אותנו בעונש כבד. אנחנו מתכוננים, כבר עשנו כפי קברני צדיקים אברה"ק ובאוקראינה, כבר נכנסנו אל הקודש פנימה בבתיהם של מרן ורובן גדולי ישראל, כבר תרמנו לכל קופות הצדקה והחסד. אחרי כל זה אנחנו צריכים לכאורה להיות רגועים.

יעקב אבינו שיש בידו שתי הבטחות מפורשות מבורא עולם, ירא, חרד ופחד. גם יעקב אבינו ידע ששם הבטחות כאלו לכאורה אלו לו מה לחשוש. לכן הוא מפרט את סיבת פחדו. 'קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך' כהן הבטחת לי וגם קיימת. 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות'. אבל 'לב יודע מרת נפשו' אני יודע את מצבי ובחשבון הכללי 'נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי לכן אני ירא, 'שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרסו לי להימסר ביד עישי'.

בואו נחשוב, עברנו בשבועות האחרונים מלחמה קשה. ימים ולילות של פחד ואימה. זכינו לראות את 'עמוד העני' שליווה אותנו באותם ימים. כולנו מבינים, מכירים ויודעים כי זכינו בחסדי השי"ת לניסים גדולים כאשר מאות ואלפי טילים מטילים שונים כונו לעברנו והקבי"ה הצילנו מידם. כולנו ראינו בחוש כיצד הבטחתו של הקב"ה 'כי לא יטוש ד' עמו ונחלתו לא יעזוב' עומדת לנו. ראינו כיצד כוח התורה וכוח התפילה מגן עלינו ועל עוללינו. האם כעת יכולים אנחנו לישב בשלוה? האם סימנו כבר את המפגש עם עישו, עם ישמעאל? האם הבטנו את יצר הרע?

זה נכון שצריכים להיות חזורים במאמנה ובביטחון להאמין ולקוות שכל מה שיהיה יהיה טוב. להאמין שמה שנגזר עלינו בראש השנה טובה יתקיים ותפילותינו 'קרוע רוע גור דינינו' תתקבלנה גם הם. להאמין שההבטחה: 'כי לא יטוש ד' עמו ונחלתו לא יעזוב' תעמוד לנו ולכל ישראל. אבל עלינו לדאוג ולחשוש 'שמא יגרסו החטא'.

עוד עלינו גם לדעת כי בזמן סכנה, בשעת מלחמה, בשעה באה אנדרלמוסיה לעולם היא אינה מבחינה בין צדיקים לרשעים. אסור לאדם ללכת ליד קיר נטוי, להימצא במקום סכנה כי במצבים לא שגרתיים אלו עלול להיות מצב שזכויות שהיו עומדות לנו בחיי היום יום לא תעמודנה במצב זה בו דרושה סיעתא דשמיא מיוחדת.

עלינו להשתדל כל הזמן להרבות זכויות. להרבות בלימוד תורה ובעשיית חסד. בקדוק הדין בשמירת המצוות. להתרחק מן החטא להישמר ולהיזהר שלא ניכשל ח"ו בעבירה. כי חוץ ממה שאנחנו מחויבים בכל זה כדי לזכות בדין, אנחנו צדיקים לכן לשמירה ולהגנה ממקרים רעים מצרות ופוערעויות המתרגשות באבות לעולם.

על אחת כמה נוטלת עלינו חובה זו לאחר שעברנו מצבי סכנה ובחסדי השי"ת זכינו להארת פנים ונצלנו, דבר שהביא להתמעטות זכויותינו. מעכשיו עלינו לשוב ולמלא את המאגרים מחדש. עלינו להרבות בסור מרע ובעשה טוב. להרבות בלימוד תורה, בשמירת מצוות ובעשיית טוב.

בסדר אשרי ובה לציון, אחרי שאנחנו אומרים קדושה דסידרא צביבור ובלחש אנחנו מוסיפים תפילה ובקשה: 'די' אלוקי אברהם יצחק וישראל אבותינו, שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך'. אנחנו מבקשים מהקב"ה הגנה מיצר הרע שלא יכשילנו ונוסף לכן 'היכן לבבם אליך' אנחנו מבקשים שהקב"ה יכין ויטה את לבנו לעבודתו.

אף על פי שהכול בידי שמים חיים מיראת שמים, ועל האדם לעמול בכל כוחותיו וימס לילה להגיע ליראת שמים חוץ מיראת חטא יש בידינו הרשות לבקש מהקב"ה 'שמרה זאת לעולם' כמו שכתוב האבודרהם 'שיועיל סדר קדושה זה ליצר מחשבותינו ולהכין את לבבנו אליך'. יש בשמים אוצרות של זכויות ומעשים טובים שאנחנו עושים. הם אגורים ושומרים אצל הקב"ה לעת הצורך להשפיע עלינו טוב בשעת צרה וצוקה בשעת סכנה בה הזכויות הרגילות אינן מספיקות.

ברכת המזון אחרי כל תפילותינו 'הרחמן הוא ימלוך עלינו' 'הרחמן הוא יברך' אנחנו מוסיפים בקשה מיוחדת: 'במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות שתהא למשמרת שלום'. אנחנו מבקשים מהקב"ה ומבית דין של מעלה, במרום, שיימלדו עליהם ועלנו זכות. שידעו אותנו לכף זכות והזכות הוה תעמוד לנו בהמתנה שתיהיה זמינה למצב בו נדרש 'למשמרת שלום' למצב בח"ו נזקק לזכות הוה לשומרו ולהצילנו מכל דבר רע.

הליכה במקום סכנה

הצילה ממות

הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל סיפר, כיצד בהתבוננות בדרכי ה' רואין שאין שיעור כלל למעשי האדם, וכי כל מעשה ולו השיעור הקטן ביותר מוכתב הוא מלמעלה.

היה זה בימים הראשונים שלאחר המהפיכה ברוסיה, בה הדיחו את הצאר ניקולאי מקסאור. אותה תקופה היתה מלאה אנדרלמוסיה. הצאר הודח, אבל לא קם עדיין משטר יציב במקומו. היתה זו תקופה של אין מלך! ואיש הישר בעיניו יעשה. כל מיני כנופיות קמו ועשו כטוב בעיניהם, והצד השווה שבהם, שכולם שדרו וחמסו, גזלו ובזזו, נישלו את העשירים ומוטטו את המסחר והכלכלה.

בין הכנופיות שקמו אז, היתה אחת מסוכנת ונועה ביותר. היתה זו הכנופיה שהקים שורד בשם פטלורה, ועל שמו נקראו כל אנשיו: "הפטלורצ'קים". אלה הטילו חיתתם על הכל, במיוחד על היהודים. הם הסתובבו עם רובים בידיהם, חמסו ובזזו, היכו והרגו, ובמיוחד נשפך זעמם על היהודים. כל יהודי שיצא לרחוב - סיכן את נפשו בזה, כי הללו היו אכזרים והורגים בדם קר ובלו כל מחשבה שניה, ורבים מישראל נפלו בידם כצאן לטבח!

יום אחד, מספר רבי מאיר, מוכרח הייתי לצאת לרחוב כדי להגיע למקום כלשהו. הספקתי רק לפסוע מרחק קצר, ומיד הגיח מולי אחד מרוצחי הכנופיה הוה ותפס אותי. הבנתי מיד כי גורלי נחרץ ולא נותר לי אלא לומר ויודי. הוא תפס בי בחזקה והוביל אותי לאיזו תחנת משטרה. בדרך הספקתי לומר חמש פעמים ויודי, ומיד כשהכניס אותי לתחנת המשטרה, העמיד אותי ליד והתכוון לירות בי, הוא זו מזמי אחורה כשני מטר, כדי שיוכל לכוון ברובתו היטב למול ראשי, אבל נדמה היה לו שאני עומד מכוון בדיוק לקנה הרובה. המחשבות שחלפו בראשם רגעיים היו אימות, ידעתי שירגעי אלו הינם האחרונים בחיי, ואמונתי היתה שאין בידי לעשות דבר מה.

אותו אכזר לא היה מוכן לזווג ממקומו והתעקש דוקא שאני אוזו ושאוכלן עצמי למול קן הרובה... הוא צעק עלי צעקות אימים: לזווג! ואני הייתי מוכן להישמע לו, ידעתי שאין בפסיעה זו או אחת שיעור לשנות רוע הגזירה, ומה חשוב לי כבר אם אוזו כמה סנטימטרים, אלא שאברי לא נשמעו לי, הדם קפא בעורקי ולמרות רצוני לא יכולתי פשוט לזווג אפילו מרחק כלשהו. הרגשתי עצמי משותק. הרוצח ממשיך לצרוח כנגדי ולקלל: בשום אופן לאן לא אני אוזו, אלא אתה תזווג! ואני, כפי שאמרתי, רוצה אבל לא יכול!...

תוך כדי הצעקות נפתח לפתע חלון קטן מכיוון החצר השני, ואיזה קצין שישב שם שואלו: מה אתה צועק כל כך? והרוצח משיב לו: הבאתי לכאן איזה יהודון לירות בו, אני מבקש ממנו לזווג לכיוון הרובה והוא מסרב... גוער בו הקצין ואומר לו: הנח לו, תן לו ללכת... מיד הוה הוריד את הרובה ואומר לי: לך!...!

יצאתי החוצה ואני אומר לעצמי: רבש"ע, אין שיעור לגודל מעשיך, הן חיי ניתנו לי עכשיו במתנה, ממש תחיית המתים, כבריה חדשה, ומכאן ראייתי מה כוחה של כל פעולה שעושה השי"ת ואף אם האדם כוחה של עושה פעולה, יש בה לעתים הצלת חיים של ממש.

פוטו סטודיו	גל פז-רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה	פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו	אחים הקר רשת בשר למהדרין
בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס			
צבי ורצברגר בית האנגריה	המנעול הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות	לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתו זר	

